

Є. Деметракі, prof. dr. hab.

Університет природничих наук в Любліні, (Польща)

Л. Адамчук, к. с.-н. н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

М. Черник, к. вет. н., доцент

Заклад освіти «Білоруський державний технологічний університет», Мінськ (Білорусь)

Я. Шімкова, с. н. с.

Словацький сільськогосподарський університет, Нітра (Словаччина)

М. Кривий, к. с.-н. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет, Житомир

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКО-ТИПУ ПОЛІСЬКІ БДЖОЛИ

Відповідно положень Конвенції ООН про охорону біологічного різноманіття і Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, а також Основних напрямів державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР, та Концепцією Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 р. № 675-р, а конкретно з метою реалізації третього етапу цієї Концепції – «На третьому етапі – 2016–2025 рр. – передбачається забезпечити здійснення заходів щодо відтворення популяцій видів рослин і

тварин, їх природних угруповань та екосистем, поліпшення інфраструктури, необхідної для виконання Програми, коригування визначених нею завдань, контроль за їх вирішенням»

вважаємо за необхідне прийняти невідкладні міри щодо відновлення, збереження і охорони популяції поліських бджіл, як одного із древніх аборигенних підвидів медоносних бджіл (*Apis mellifera* Linnaeus, 1761) поширених на території України.

Є потреба у розробці Програми відновлення, збереження і охорони поліських бджіл у єдиному природньому ареалі України де вони нині живуть – території Чорнобильської зони відчуження. Раніше ця популяція була поширена у природно-географічній зоні Полісся (північні райони Київської, Житомирської, Чернігівської, Рівненської, Волинської та Сумської областей).

До ключових напрямків роботи із поліською бджолою, слід віднести наступні.

Достовірне генетичне встановлення місця поліських бджіл у систематиці комах та приналежності до раси (породи). Більшість радянських авторів відносять поліських бджіл до популяції середньоросійської породи, про що йдеться в офіційних джерелах. Однак, нові дослідження екстер'єру і етології поліських бджіл вказують на окремий підвид медоносних бджіл, який потребує збереження і всебічного вивчення (Дзіцюк, В. В., Литвинюк, О. М. (2014). Сучасний стан чистопородності місцевих бджіл України. Розведення і генетика тварин, (48), 62–68; Несен, . (2012). Поліське бортництво як галузь традиційних чоловічих знань (друга половина XIX–XXI ст.). Вісник Львівського університету. Серія історична, (47), 174-192; Галатюк, О. Є., Ревунець, А. С., Романишина, Т. О., Тушак, С. Ф., Застулка, О. О. Вплив змін кліматичних умов на здоров'я бджолиних сімей та стан рентабельності галузі бджільництва. Зб. тез міжн. наук.-практ. конференції за участю ФАО, 252–255.).

Дослідження господарсько-корисних та породовизначальних ознак поліських бджіл. Відповідно наукових даних поліські бджоли мають наступні породовизначальні ознаки. За М. Ф. Шеметковим (1991 р.), робочі бджоли поліської породи переважають за живою масою інші (125,3 мг), а також за розмірами крил та воскових дзеркалец. Забарвлення – темно-сіре, без жовтизни. Довжина хоботка – 5,9–6,3 мм, ширина третього тергіта – 4,8–5,2 мм, кубітальний індекс – 1,4–1,9, дискоїдальне зміщення негативне. Печатка меду виключно біла. Стільники будують високоякісні, без воскових перемичок. Породними особливостями є підвищена агресивність, висока зимостійкість, витривалість (їх безоблітний період може становити 6–7 місяців), підвищена опірність до нозематозу та європейського гнильцю та загально підвищена гігієнічна поведінка (над відселекціюванням якої бореться міжнародна наукова спільнота). Вивчення біологічних та господарськи корисних ознак поліських бджіл України, їх випробування порівняно з іншими породами проводилось колишньою Українською дослідною станцією бджільництва в 1964–1972 рр. (А. І. Іванченко, В. І. Чаркіна, П. Г. Зубко, М. А. Бабич). До господарськи корисних ознак відносять – високу яйценоскість маток, ефективність монофлорного медозбору, умілого використання взятку з із гречки, липи, вересу, крушини, лучного різнотрав'я, малини, ожини, високоякісна воскопродуктивність, стійкість в умовах тривалого безоблітного зимового періоду до ряду захворювань, здатність зимувати на вересовому меді. Ще за часів Радянського Союзу у середньому від бджолосім'ї пасіки колгоспу ім. Кірова Сарненського району Рівненської області одержували по 30–34 кг валового меду і 0,3–0,47 кг воску. Результати трирічного породовипробування в умовах радгоспу «Комсомолец Полісся» Чорнобильського району Київської області показали деяку перевагу поліських бджіл за валовим збором меду від бджолосім'ї (26,7 кг) над карпатськими (23,4 кг) і сірими гірськими кавказькими (26,6 кг), воскопродуктивність становила відповідно 0,23, 0,33 і 0,19 кг. Поліські бджоли мали кращі показники зимостійкості (відхід у підмор, опонування гнізд) і нарощування розплоду після періоду спокою. Колишньою Українською дослідною станцією бджільництва було виведено дві лінії поліських бджіл, які були передані для розведення у північні райони

Технології виробництва продукції тваринництва

вищезгаданих областей України (В. Д. Броварський, І. Г. Багрій, 1995). Нажаль наразі поліські бджоли перебувають на межі зникнення.

Окрім вказаних напрямків, обов'язковим є створення заповідного фонду для збереження і охорони поліських бджіл; відновлення і поширення поліських бджіл у природні ареали їх існування; пропагування використання поліських бджіл у природно-географічній зоні Полісся, як найбільш пристосованої породи лісових біоценозів.